



Ekonomikas ministrija

Brīvības iela 55, Rīga, LV-1519, tālr. 67013100, fakss 67280882, e-pasts pasts@em.gov.lv, www.em.gov.lv

Rīgā

Datums skatāms laika zīmogā Nr. 3.3-1/2021/1576N
Uz 03.02.2021. Nr. 142.9/6-15-13/21

**Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un
korupcijas novēršanas komisijai**
aizsardzibas.komisija@saeima.lv

*Par Interesešu pārstāvības
atklātības likuma izstrādi*

Ekonomikas ministrijā (turpmāk – Ministrija) 2020.gada 3.februārī tika saņemta Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijas 2020.gada 3.februāra vēstule Nr.142.9/6-15-13/21 ar pievienotu Interesešu pārstāvības atklātības regulējuma izstrādes darba grupas izstrādāto 2021.gada 26.janvāra kopsavilkumu (turpmāk – Kopsavilkums).

Ministrijas ieskatā, iniciatīva vērtējama kā lietderīga, nosakot līdzsvaru starp sabiedrības līdzdalības procesiem, iesaistot arī nevalstiskās organizācijas (turpmāk – NVO), veidojot politikas izmaiņas, kas pozitīvi ietekmētu lielāku komersantu un citu sabiedrības locekļu loku.

Vienlaikus Ministrija izsaka šādas atsauksmes un priekšlikumus par Kopsavilkumu.

1. Attiecībā uz Kopsavilkuma IV sadaļas “Regulējuma pamatprincipi” (turpmāk – Sadaļa) 3.punktu “Definīcijas” (turpmāk – Kopsavilkuma 3.punkts) Ministrija norāda.

1.1. Plānotajā Interesešu pārstāvības atklātības likumā (turpmāk – likums) ir nepieciešams apraksts, kā būtu pareizi veicama interesešu pārstāvība (t.sk., atklāti, taisnīgi un ētiski), lai tā tiktu kvalificēta kā “likumīga interesešu pārstāvība”, nevis, piemēram, krimināli sodāmā “tirgošanās ar ietekmi”. Proti, iesaistītajām pusēm ir jābūt saprotamiem kritērijiem, nosacījumiem un veicamo darbību kārtībai, lai pēc iespējas novērstu nepieciešamību interpretēt, kas ir interesešu pārstāvība un vai tā ir veikta atklāti un likumīgi.

1.2. Attiecībā uz vienotas terminoloģijas lietošanu likumā norādām, ka Kopsavilkuma Sadaļas 1. un 2.punktā tiek lietots termins “interesešu pārstāvība”, tomēr Kopsavilkuma 3.punktā ietverts termins “interesešu aizstāvība”. Tādējādi, ja

paredzētajā likumā tika iecerēts konsekventi lietot terminu “interesu pārstāvība”, nevis izdalīt atsevišķu terminu “interesu aizstāvība” (to skaidrojot), tad vārdi “interesu aizstāvība” būtu jāaizstāj ar vārdiem “interesu pārstāvība”.

1.3. Vienlaikus termins “publisks lēmums” ir pārāk plašs un pārprotams, jo, atbilstoši Kopsavilkuma Sadaļas 4.punktā “Likuma tvērums lēmuma pieņemšanas līmenī” (turpmāk – Kopsavilkuma 4.punkts) minētajam, likumu nav paredzēts attiecināt, cita starpā, uz administratīvo procesu iestādē, tiesu un tiesībsargājošo institūciju darbu. Proti, lēmumi ar konkrētiem adresātiem atrastos ārpus iecerētā likuma tvēruma. Tādēļ aicinām pēc iespējas sašaurināt definīciju un piemērot Eiropas Padomes Ministru komitejas piedāvāto lobēšanas (interesu pārstāvības) definīciju “noteiktu interešu veicināšanu komunikācijas ceļā ar publisku amatpersonu” un kā “daļas no strukturētas un organizētas darbības nolūkā ietekmēt sabiedrisko lēmumu pieņemšanu”¹. Savukārt, ja definīcija būtu pārāk plaša, tad var rasties neskaidrības un strīdi, kas interpretācijas un diskusiju ceļā varētu novest pie tāda likuma piemērošanas rezultāta, kādu likumdevējs nebija iecerējis.

2. Attiecībā uz Kopsavilkuma 4.punktu norādām turpmāk minēto.

2.1. No Kopsavilkuma 4.punktā minētā, ka likumu plānots attiecināt uz valdību, izriet, ka ministriju kontekstā likums attiektos tikai uz ministru (valdības locekli). Tomēr interešu pārstāvība tiek veikta visos līmeņos, lai ietekmētu ministrijas un tās padotības iestādēs nodarbinātos un iegūtu interešu pārstāvim vēlamu lēmuma pieņemšanu. Turklāt ietekmēti var būt ne tikai lēmumu pieņēmēji, bet arī šo lēmumu projektu sagatavotāji, kuri pamato lēmumu būtību un nepieciešamību lēmuma pieņēmējam. Tāpēc plānotais likums būtu jāattiecina uz visām publiskās pārvaldes iestādēs nodarbinātajām amatpersonām, attiecībā uz kurām var tikt veikta interešu pārstāvība.

2.2. Kopsavilkuma 4.punktā minēto, ka valsts pārvaldes institūcijas pašas nevar pārstāvēt intereses, varētu attiecināt uz publiskām institūcijām un to pārstāvjiem Latvijā. Tomēr Eiropas Savienības, Eiropas Padomes un citās starptautiskās institūcijās Latvijas pārstāvjiem, tajā skaitā atsevišķām publiskām institūcijām vai to amatpersonām, ir jābūt Latvijas interešu pārstāvjiem. Ja plānotā likuma mērķis ir regulēt tikai interešu pārstāvību Latvijā attiecībā uz Latvijas amatpersonu pieņemtiem lēmumiem, tad ir jāatrunā, ka plānotais likums neattiecas uz starptautisku Latvijas interešu pārstāvību, nevis jānosaka interešu pārstāvības aizliegums publiskajai pārvaldei.

2.3. Regulējumam ir jāsniedz atbilde likuma piemērotājiem, vai un cik lielā mērā likums ir attiecināms uz valsts un pašvaldību kapitālsabiedrībām un to darbību deleģēto valsts pārvaldes uzdevumu izpildes ietvaros. Pretējā gadījumā var rasties nevēlamas un neprognozētas sekas likuma piemērošanas gaitā, jo valsts kapitālsabiedrības nereti izsaka savus priekšlikumus par normatīvo aktu izstrādes jautājumiem. Turklāt atsevišķas valsts kapitālsabiedrības savā jomā faktiski nodrošina labāko valstij pieejamo ekspertīzi, tādēļ to viedoklim ir būtiska ietekme

¹ Lobēšanas normatīvais regulējums un problemātika Latvijā un Eiropā. Pētījuma gala ziņojums. Saeimas analītiskais dienests, 2019, 2.lpp.

https://www.saeima.lv/petijumi/Lobesana_Latvija_un_Eiropa_2019.pdf

uz lēmumu pieņemšanu.

3. Attiecībā uz Kopsavilkuma Sadaļas 5.punktu “Likuma tvērums attiecībā uz interešu pārstāvjiem un to veiktajām darbībām” (turpmāk – Kopsavilkuma 5.punkts) norādām turpmāk minēto.

3.1. Likuma tvērumu būtu jānosaka, atkarībā no interešu pārstāvju veiktajām darbībām, nevis no interešu pārstāvju statusa. Tajā pašā laikā, atsevišķi varētu tikt izdalīti profesionālie komerciālo un ekonomisko interešu pārstāvji (ko piedāvā kā pakalpojumu jebkurai ieinteresētajai personai par samaksu) no NVO darbības, paredzot attiecīgu regulējumu interešu pārstāvju reģistram (turpmāk – Reģistrs).

3.2. Tāpat būtu jāizšķir arī pārstāvēto interešu izcelsme, t.i., jāapsver dažādu regulējumu piemērošana interešu pārstāvjiem, kuri pārstāv ārvalstu juridiskās personas, t.sk. ārvalstu valdības un pārnacionālās organizācijas. Turklāt interešu pārstāvībai ar ārvalstu elementu no Eiropas Savienības vai NATO dalībvalstīm (no vienas puses) un trešajām valstīm (no otras puses) varētu tikt piemērota dažāda pieeja. Attiecīgi, varētu tikt analizēta ASV pieredze lobēšanas (interesu pārstāvības) regulējuma jomā (*The Foreign Agents Registration Act (FARA)*²), ņemot vērā arī apstākli, ka Latvijas tiesiskajā situācijā nebūtu iespējams pilnībā pārņemt šo pieredzi un tam arī nebūtu pieejami resursi. Tomēr šo pieredzi varētu izmantot kā piemēru, lai identificētu problēmu un censtos to ierobežot.

4. Attiecībā uz Kopsavilkuma Sadaļas 6.punktu “Interesu pārstāvju reģistrs” (turpmāk – Kopsavilkuma 6.punkts), norādām turpmāk minēto.

4.1. Tā kā likumā paredzētais interešu pārstāvju tvērums ir plašs, tad vismaz sākotnēji Reģistrs varētu būt daļēji brīvprātīgs, jo nav objektīva un leģitīma mērķa, lai uzliktu par pienākumu, piemēram, NVO (t.sk. nozaru asociācijām un sabiedriskajām organizācijām) veikt papildu reģistrāciju savas darbības turpināšanai. Attiecīgi, būtu jāreģistrējas nevis visām personām, kuras atbilst interešu pārstāvju definīcijai, bet, piemēram, tikai tām personām, kuras sniedz interešu pārstāvju pakalpojumus par samaksu vai apmaiņā pret citu mantisku labumu (piemēram, profesionālie komerciālo un ekonomisko interešu pārstāvji). Tā varētu būt legāla iespēja pārstāvēt savas intereses noteiktu lēmumu pieņemšanas gaitā. Savukārt biedra naudas maksāšanu biedrībai (piemēram, nozares asociācijai vai arodbiedrībai) nevajadzētu uztvert kā samaksu par interešu pārstāvju pakalpojumu saņemšanu.

4.2. Savukārt Reģistrā iekļaujamām ziņām būtu jābūt pēc iespējas minimālām, pievēršot uzmanību, lai netiktu dublētas jau pastāvošās informācijas sniegšanas prasības, piemēram, sabiedriskā labuma organizācijām.

4.3. No Kopsavilkumā minētā, ka sodi nedrīkst būt par likumprojekta centrālo elementu, izriet, ka likumdevējs vēlas panākt, lai piesaistītu interešu pārstāvjus reģistrēties labprātīgi. Tomēr Kopsavilkumā nav minētas priekšrocības, ko iegūs reģistrētie interešu pārstāvji. Tajā pašā laikā, Kopsavilkuma 6.punktā norādītais

² Foreign Agents Registration Act (FARA). FARA Index and Act.
<https://www.justice.gov/nsd-fara/fara-index-and-act>

(piemēram, pienākums norādīt finanšu informāciju) varētu atturēt interešu pārstāvjus no brīvprātīgas reģistrēšanās.

4.4. Vienlaikus Kopsavilkumā nav norādīts:

1) vai Reģistrs darbosies kā “baltā grāmata” interešu pārstāvjiem (kuri sevi par tādiem pozicionē), t.i., vai reģistrēšanās faktam būs kāda nozīme, ietekme un funkcionalitāte, jo Reģistram nebūtu jēgas un labuma visas sabiedrības interesēs, ja brīvprātīga reģistrēšanās būtu tikai formalitāte, izceļot kādu personu kā potenciālu interešu pārstāvi;

2) vai interešu pārstāvji Reģistrā norādīs konkrētās pārstāvamās intereses (tiklīdz tās faktiski rodas), kas ir pamats interešu pārstāvības darbībām (piemēram, interešu pārstāvis X pārstāv SIA “ABC” interesi likumā “Par pašvaldībām” paredzēt aizliegumu izvietot soliņus sabiedriskā transporta pieturvietās).

5. Attiecībā uz Kopsavilkuma Sadaļas 7.punktu “Reģistra turētājs un citas atbildīgās institūcijas” norādām, ka no esošajām valsts pārvaldes iestādēm, ņemot vērā to kompetences un funkcijas, Reģistra turētājs varētu būt tikai Uzņēmumu reģistrs vai Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (turpmāk – KNAB). Savukārt, no kompetences viedokļa, pareizāka izvēle būtu KNAB, jo tas stiprinātu tā korupcijas novēršanas bloku.

6. Attiecībā uz Kopsavilkuma Sadaļas 8.punktu “Sodi un sankcijas” norādām turpmāk minēto.

6.1. Varētu tikt apsvērta iespēja paredzēt administratīvo atbildību, piemēram, par apzināti nepatiesu ziņu sniegšanu vai nepieciešamo izmaiņu neiesniegšanu Reģistrā.

6.2. Pēc likuma stāšanās spēkā varētu rasties nepieciešamība precizēt atsevišķu Krimināllikumā ietvertu noziedzīgu nodarījumu sastāva pazīmes. Tomēr vajadzētu izvairīties no jaunu noziedzīgu nodarījumu sastāvu ieviešanas Krimināllikumā, jo faktiski neatļautas interešu pārstāvības noziedzīga nodarījuma sastāvs jau ir ietverts Krimināllikuma XXIV nodaļā “Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā”.

6.3. Tā kā paredzētā likuma mērķis ir uzlabot pārskatāmību, tad sankcijas nepalīdzētu sasniegt šo mērķi. Tādēļ sankcijām (ja tās nosaka) jābūt iespējami maigām, pretējā gadījumā būtu apdraudēta šī mērķa sasniegšana, jo šis ir jauns un sabiedrībai nepazīstams regulējums, kas prasīs papildu iedziļināšanos un resursus tā apgūšanai. Tādēļ būs nepieciešams motivēt sabiedrību izmantot jauno instrumentu, nevis turpināt ierasto praksi. Attiecīgi, likuma izstrādes gaitā būtu jāpievērš uzmanība likuma ievērošanas motivējošu mehānismu izveidei, piemēram, reģistrētiem interešu pārstāvjiem paredzēt priekšrocības pieejai valsts institūcijām vai amatpersonām.

7. Attiecībā uz Kopsavilkuma sadaļas 9.punktu “Citi apspriestie instrumenti” norādām, ka ir būtiski panākt, lai likumprojektu, pašvaldības saistošo noteikumu un citu normatīvo aktu projektu (turpmāk – tiesību aktu projekti) anotācijas un paskaidrojuma raksti tiek koriģēti tiesību aktu projektu virzības gaitā ne tikai

kontekstā ar interešu pārstāvības regulējumu, bet arī saistībā ar veiktajiem papildinājumiem vai grozījumiem tiesību akta projektā, jo bieži praksē pieņemtā normatīvā akta saturs lielā mērā neatbilst anotācijai. Proti, likumprojektā tiek veikti papildinājumi vai citi grozījumi, par kuriem nav iespējams iegūt nekādu paskaidrojošo informāciju, kas apgrūtina tālāku likuma piemērošanu, jo likuma piemērotājam nav līdz galam skaidrs, kāds ir bijis likumdevēja mērķis, formulējot konkrēto tiesību normu.

Valsts sekretāra pienākumu izpildītāja,
Valsts sekretāra vietniece

Zaiga Liepiņa

ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO
PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU

Rolands Vītiņš 67013180
Rolands.Vitins@em.gov.lv